

Joachim Roman Bar

Nowy wykaz odpustów (Enchiridion indulgentiarum)

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 12/3-4, 79-94

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O. JOACHIM ROMAN BAR OFMConv.

**NOWY WYKAZ ODPUSTÓW
(ENCHIRIDION INDULGENTIARUM)**

Treść: Wstęp, I Ogłoszenie wykazu, jego znaczenie i treść, II Ogólne zasady o odpustach, III Wykaz odpustów zupełnych, IV Wykaz odpustów częściowych.

Wstęp

Wykaz modlitw i praktyk pobożnych, obdarzonych odpustami na korzyść wszystkich wiernych, był zawarty w urzędowym zbiorze zwanym „Enchiridion indulgentiarum”¹. Zgodnie z normą 13 zawartą w konstytucji apost. papieża Pawła VI „Indulgentiarum doctrina” z dnia 1. I. 1967 r. należało poddać rewizji „Enchiridion”, zgodnie z nauką i zasadami wyłożonymi we wspomnianej konstytucji. Nowy wykaz odpustów (Enchiridion) ukazał się w 1968 r. W niniejszym artykule omówię jego znaczenie i przytoczę jego najważniejszą treść.

I. Ogłoszenie wykazu, jego znaczenie i treść

Nowy zbiór odpustów² stanowi skromną książeczkę formatu małej ósemki o 118 stronach. Został przygotowany przez Penitencjarię Apostolską i zatwierdzony z polecenia pap. Pawła VI dekretem tejże Penitencjarii³ z dnia 29. VI. 1968 r. Jest to zbiór

¹ Był to zbiór autentyczny i ekskluzywny, ostatnie znane mi wydanie Romae 1952 r.

² *Enchiridion indulgentiarum, normae et concessionnes*, Typis Polyglottis Vaticanis 1968 ss. 118.

³ Dekret umieszczony na początku zbioru, na s. 7—8.

autentyczny i ekskluzywny, to znaczy zostały zniesione wszelkie dotychczasowe ogólne nadania odpustów, które nie są wymienione w tym zbiorze. Natomiast pozostają w swej mocy wykazy odpustów stanów doskonałości i stowarzyszeń oraz poszczególnych kościołów, poddane rewizji Penitencjarii, zgodnie z przepisami konst. „*Indulgentiarum doctrina*”⁴.

Nadto dekret zatwierdzający „*Enchiridion*” przypomniął, że są zniesione tak przepisy kodeksu prawa kanonicznego o odpustach, jak i ogólne zarządzenia (listy papieskie i dekrety) Stolicy Apost., które nie są zawarte w „normach o odpustach” podanych na s. 17—25 zbioru.

Treść zbioru można podzielić na pięć części: 1) Wyjaśnienia wstępne, 2) Ogólne zasady o odpustach, 3) Wykaz pobożnych praktyk i modlitw obdarzonych odpustami, 4) Dodatek zawierający częściej używane akty strzeliste, 5) Dodatek źródłowy (konst. apost. „*Indulgentiarum doctrina*”).

Z wyjaśnień wstępnych⁵ dowiadujemy się, jakich zasad trzymała się Penitencjaria Apost. przy układaniu obecnego wykazu odpustów. Mianowicie zgodnie z 13 normą konst. „*Indulgentiarum doctrina*”, zostały obdarzone odpustami jedynie ważniejsze modlitwy i ważniejsze czynności pobożności, miłosierdzia i pokuty.

Jako „ważniejsze” uważa Penitencjaria Apost. te modlitwy i czynności, którymi wierni mogą nie tylko lepiej zadośćuczynić za kary należne za grzechy, ale doskonalej pobudzić się do gorętszej miłości Boga, biorąc pod uwagę dzisiejsze warunki.

Zgodnie z tradycją Kościoła nie udziela odpustów za udział w Mszy św. i za przyjmowanie Sakramentów św., z powodu ogromnej ich wartości uświęcającej. Ale gdy z tym się łączą jakieś specjalne okoliczności, np. pierwsza Komunia św., Kongres Eucharystyczny, Msza św. prymicyjna, itp. może być dołączony odpust, aby zachęcić wiernych do udziału w tych specjalnych uroczystościach.

II. Ogólne zasady o odpustach

Chcąc uniknąć niejasności i trudności przy tłumaczeniu przepisów kodeksowych o odpustach, uchylonych w znacznej mierze przez konst. „*Indulgentiarum doctrina*”, zestawia „*Enchiridion in-*

⁴ Zwłaszcza norma 14 i 15 i norma przejściowa, umieszczona po normie 20, określająca czas dokonania rewizji spisu odpustów partykularnych (stanów doskonałości, pobożnych stowarzyszeń i poszczególnych kościołów).

⁵ „*Praenoda*” umieszczone na s. 9—14.

dulgentiarum” (s. 15—25) ogólne zasady o zyskiwaniu odpustów. Jest tych zasad 36, gdyż zostały powtórzone z pewnymi uproszczeniami normy zawarte w konst. „Indulgentiarum doctrina” i aktualne jeszcze postanowienia kodeksu prawa kanonicznego.

Przytoczę je w dosłownym tłumaczeniu⁶, dając drobne wyjaśnienia w przypisach, gdzie tego zajdzie potrzeba. W nawiasach podam numer odpowiedniej normy z konst. „Indulgentiarum doctrina” lub numer kanonu kodeksu prawa kan.

1. Odpust jest darowaniem wobec Boga kary doczesnej, należnej za grzechy odpuszczone już co do winy, które wierny — odpowiednio przygotowany, wypełniwszy pewne określone warunki — otrzymuje przy pomocy Kościoła, który jako służebnica odkupienia, autorytatywnie udziela i aplikuje ze skarbcza zadośćuczynień Chrystusa i świętych (n. 1).

2. Odpust jest cząstkowy lub zupełny, o ile w części lub całości uwalnia od kary doczesnej należnej za grzechy (n. 2).

3. Nikt nie może odpustów, które zyskuje, przekazać innym żyjącym (kan. 930).

4. Odpusty czy to cząstkowe czy zupełne mogą być zawsze aplikowane za zmarłych na sposób wstawiennictwa (n. 3).

5. Odpust cząstkowy oznacza się tylko słowami „odpust cząstkowy”, bez określenia dni lub lat (n. 4).

6. Wierny, który przynajmniej z sercem skruszonym, wykonuje czynności obdarzone odpustem cząstkowym, otrzymuje przy pomocy Kościoła tyle darowania kary doczesnej⁷, ile otrzymuje jej już sam przez swoją czynność (n. 5).

7. Podział odpustów na osobowe, rzeczowe i miejscowe nie ma więcej zastosowania, przez co wyraźniej się podkreśla, że odpustami są obdarzone czynności wiernych, chociażby łączyły się⁸ z jakąś rzeczą lub miejscem (n. 12).

⁶ Posługuję się tłumaczeniem konst. *Indulg. doctr.* ogłoszonym w czasop. Kielecki Przegląd diecez. 43 (1967) s. 119—129. Przy cytowaniu kodeksu korzystam z tłumaczenia ks. St. Biskupskiego, Prawo kanon. 7 (1964) nr 3—4 s. 157—161 i 8 ((1965) nr 1 s. 95—98.

⁷ Czyli im kto gorliwiej, doskonalej, z większej miłości dla P. Boga wykona czyn obdarzony odpustem cząstkowym, tym większa będzie wartość danego czynu przed Bogiem, a więc i tym większy będzie odpust cząstkowy. Tak postawiona zasada udzielania przez Kościół odpustów cząstkowych ma wpływać na większą gorliwość wiernych w wykonywaniu różnych dobrych uczynków.

⁸ Tak np. nawiedzenie określonego kościoła, pobożne używanie poświęconego krzyżyka itp.

8. Oprócz papieża, któremu Chrystus Pan powierzył rozdawnictwo całego duchowego skarbu Kościoła, ci tylko na mocy zwyczajnej władzy mogą udzielać odpustów, którym prawo wyraźnie zezwala na to (kan. 912).

9. Wszystko co odnosi się do nadawania i korzystania z odpustów należy w Kurii Rzymskiej do kompetencji Penitencjarii Apostolskiej. Natomiast do kompetencji Kongregacji Doktryny Wiary należą kwestie dogmatyczne związane z odpustami⁹.

10. Niżsi od papieża nie mogą:

1° Powierzać innym władzy udzielania odpustów, chyba że Stolica Apost. wyraźnie im na to zezwoliła;

2° Na tę czynność (dobry uczynek), do której Stolica Apost. lub ktoś inny przywiązał odpust, nakładać inny, chyba że są nakazane nowe warunki do wykonania (kan. 913).

11. Biskupi diecezjalni i ci wszyscy, którzy w prawie są im równani, mają prawo od chwili objęcia obowiązków pasterskich:

§ 1. Udzielać odpustu częstkowego¹⁰ osobom (podwładnym) albo w miejscu podległym ich jurysdykcji;

§ 2. Udzielać w swojej diecezji błogosławieństwa papieskiego z odpustem zupełnym, według nakazanej formuły, trzy razy w roku, w obrane przez siebie uroczystości, chociażby na uroczystej Mszy św. byli tylko obecni¹¹.

12. Metropolici mogą udzielać odpustu częstkowego w diecezjach sufragalnych tak jak w swojej (por. kan. 274).

13. Patriarchowie mogą udzielać odpustu częstkowego w każdym miejscu, nawet wyjętym, na terenie swego patriarchatu, w kościołach swego obrządku poza granicami patriarchatu i wszędzie wiernym własnego obrządku¹². To samo odnosi się do Arcybiskupów Większych.

14. Kardynałowie mają prawo udzielania odpustu częstkowego w miejscach czy instytucjach albo dla osób, które podlegają ich jurysdykcji lub opiece; także w innych miejscach, lecz zyskiwanych za każdym razem tylko przez obecnych (por. kan. 239 § 1 n. 24).

15. § 1. Nie wolno wydawać bez zgody Ordynariusza czy Hierarchy miejscowego książek, książeczek, ulotek itp. zawierających spisy nadanych odpustów.

⁹ Zob. pap. Paweł VI, konst. apost. *Regimini Ecclesiae universae* 15. VIII. 1967 n. 113.

¹⁰ Nie ma wskazania, jak często mogą udzielać tego odpustu.

¹¹ Rozszerzono kan. 914.

¹² Jest to więc jurysdykcja miejscowa i osobowa.

§ 2. Natomiast potrzebne jest wyraźne pozwolenie Stolicy Apost., na wydanie w jakimkolwiek języku, autentycznego zbioru modlitw i pobożnych praktyk, do których Stolica Apost. dołączyła odpusty (por. kan. 1388).

16. Ci co uzyskali od Stolicy Apost. nadanie odpustów dla wszystkich wiernych, są obowiązani pod zagrożeniem nieważności otrzymanej łaski przesłać autentyczne odpisy nadania do Penitencjarii Apost. (kan. 920).

17. Odpust przywiązany do jakiegoś święta, o ile jest przeniesiony, to należy rozumieć, że jest przeniesiony na ten dzień, na który jest prawnie przeniesione dane święto lub jego zewnętrzna uroczystość¹³.

18. Jeżeli do zyskania odpustu przywiązanego do jakiegoś dnia wymagane jest nawiedzenie kościoła lub kaplicy, może się ono odbyć od południa dnia poprzedniego do północy, która zamyka dzień oznaczony (kan. 923).

19. Wierny, który pobożnie używa¹⁴ przedmiotu pobożności (krzyżyka lub krzyża, koronki, szkaplerza, medalika) poświęconego właściwie przez jakiegokolwiek kapłana, uzyskuje odpust częstokowy.

Jeżeli zaś przedmiot pobożności został poświęcony przez papieża albo przez jakiegokolwiek biskupa, wtedy wierny, używając go pobożnie, może uzyskać nadto odpust zupełny w uroczystość świętych apostołów Piotra i Pawła, dodając¹⁵ jednak jakąkolwiek zatwierdzoną prawnie formułę wyznania wiary (n. 17).

20. § 1. Odpusty przywiązane do nawiedzenia kościoła nie giną, jeżeli kościół zrujnowany do fundamentów, zostanie odbudowany w ciągu lat pięćdziesięciu na tym samym lub prawie tym samym miejscu i pod tym samym tytułem (kan. 924 § 1).

§ 2. Odpusty przywiązane do przedmiotów pobożności tylko wówczas giną, gdy dany przedmiot ulegnie całkowitemu zniszczeniu albo zostanie sprzedany (kan. 924 § 2).

21. Święta Matka Kościół, wyrażając jak największą troskę o zmarłych, znosząc jakikolwiek przywilej w tej materii¹⁶, po-

¹³ Jest to krócej ujęty kan. 922.

¹⁴ Chodzi o tzw. dewocjonalia, używane ze czcią religijną, np. przez noszenie na sobie lub przy sobie, powieszenie nad łóżkiem, ucałowanie itp.

¹⁵ To znaczy ma odmówić wyznanie wiary, np. Skład Apostolski, Credo mszalne i oczywiście wypełnić trzy zwyczajne warunki przepisane dla uzyskania odpustu zupełnego.

¹⁶ To znaczy, że są zniesione tzw. ołtarze uprzywilejowane (por. kan.

stanawia przychodzić im z pomocą jak najszczodrzej przez każdą ofiarę Mszy św. (n. 20).

22. § 1. Żeby ktoś był zdolny do zyskania dla siebie odpustów, musi być ochrzczony, wolny od ekskomuniki, w stanie łaski przynajmniej przy końcu nakazanych dzieł, podwładny udzielającego (kan. 925 § 1).

§ 2. Żeby jednak podmiot zdalny uzyskał je w rzeczywistości, musi mieć przynajmniej ogólną intencję ich zdobycia oraz wykonać nałożone warunki w czasie przepisany i w należyty sposób, według brzmienia nadania (kan. 925 § 2).

23. Jeżeli z brzmienia nadania nie wynika inaczej, odpusty udzielane przez biskupa zyskać mogą podwładni poza terytorium, jak i podróżni, tułacze i wszyscy wyjęci, którzy znajdują się na danym terytorium (kan. 927).

24. § 1. Odpust zupełny można uzyskać w ciągu dnia tylko jeden raz (n. 6).

§ 2. Jednak w momencie śmierci może uzyskać wierny odpust zupełny, chociażby tego dnia już uzyskał odpust zupełny (n. 18).

§ 3. Natomiast odpust cząstkowy można uzyskać kilka razy dziennie¹⁷, o ile co innego nie jest zaznaczone (n. 6).

25. Czynność przewidziana dla uzyskania odpustu zupełnego związanego z kościołem lub kaplicą obejmuje ich pobożne nawiedzenie w czasie którego należy odmówić modlitwę Pańską i wyznanie wiary (Ojciec nasz i Wierzę) (n. 16).

26. Do uzyskania odpustu zupełnego wymaga się wykonania czynności obdarzonej odpustem oraz wypełnienia trzech następujących warunków: spowiedź, Komunia św. i modlitwa w intencjach papieża. Wymaga się ponadto wykluczenia wszelkiego przywiązania do jakiegokolwiek grzechu, nawet powszechniego.

Jeżeli brakuje pełnej tego rodzaju dyspozycji albo nie zostaną wypełnione wspomniane warunki — z zachowaniem jednak przepisu podanego niżej w punkcie 34 i 35 dla mających przeszkodę — odpust będzie tylko cząstkowy (n. 7).

27. Trzy warunki¹⁸ mogą być wypełnione w kilku dniach¹⁹ przed lub po wykonaniu przepisanej czynności. Wypada jednak, aby Komunia św. i modlitwa w intencjach papieża były wypeł-

916) i osobiste przywileje ołtarza uprzywilejowanego, a obecnie do każdej Mszy św. odprowadzanej w intencji zmarłych będzie dołączony odpust zupełny.

¹⁷ Tekst łaciński ma termin „pluries in die”, to znaczy wiele razy, a więc kilka czy kilkanaście razy.

¹⁸ Spowiedź, Komunia św., modlitwa w intencji papieża.

nione w tym dniu, w którym wykonuje się wspomnianą czynność (n. 8).

28. Po jednej spowiedzi sakramentalnej można uzyskać kilka odpustów zupełnych. Jednak po jednej Komunii św. i po jednej modlitwie w intencji Ojca św. uzyskuje się tylko jeden odpust zupełny (n. 9).

29. Warunek dotyczący modlitwy w intencjach papieża wypełnia się całkowicie, jeżeli się odmawia w tej intencji jedno „Ojcze nasz” i „Zdrowaś”. Pozostawia się jednak poszczególnym wiernym możliwość odmówienia jakiegokolwiek innej modlitwy zgodnie z czcią i szacunkiem żywionym przez każdego z nich względem papieża (n. 10).

30. Zasady wydane o odpustach zupełnych, zwłaszcza podana wyżej w punkcie 24 § 1, mają także zastosowanie do odpustów zupełnych, które dotąd zwykło się nazywać „toties quoties” (n. 19).

31. Przez dzieło, do spełnienia którego jest ktoś zobowiązany prawem albo nakazem, nie można zyskać odpustu, chyba że w nadaniu powiedziano wyraźnie inaczej. Kto jednak spełnia dzieło nakazane sobie jako pokutę sakramentalną a to dzieło jest przypadkiem obdarowane odpustami, może jednocześnie zadośćuczynić pokucie i zyskać odpusty (kan. 932).

32. Odpust przywiązany do jakiejś modlitwy można zyskać bez względu na to, w jakim języku zostanie ta modlitwa odmówiona, byle tylko wiadomo było o wiernym jej przekładzie z oświadczenia albo Penitencjarii Apost. albo jednego z ordynariuszów lub hierarchów miejscowych, gdzie jest w użyciu język, na który przełożono modlitwę²⁰.

33. Do zyskania odpustów wystarczy odmawianie modlitwy na przemian z towarzyszem, albo towarzyszenie myślnie, gdy ktoś inny odmawia ją ustnie (kan. 934 § 3).

34. Spowiednicy mogą zamieniać czy to czynność przepisaną czy też warunki, gdyby penitent nie mógł ich wykonać ze względu na prawną przeszkodę (por. kan. 935).

35. Ordynariusze albo hierarchowie miejscowi mogą nadto zezwalać wiernym prawnie im podlegającym, a przebywającym

¹⁹ To znaczy nie muszą być wykonane w jednym dniu. Oczywiście powinna być zachowana jakaś łączność między nimi, ale okres czasu wykonania wszystkich warunków nie jest oznaczony.

²⁰ Jest to w zasadzie powtórzony przepis kan. 934 § 2, ale z opuszczeniem ostatniego zdania, które w praktyce mogło budzić wątpliwości i zmuszać do niewolniczego przekładu np. z języka łacińskiego na języki nowoczesne.

w okolicach, gdzie nie mogą w żaden sposób, albo jedynie bardzo trudno wypowiadać się czy przyjąć Komunię św., aby mogli zyskać odpust zupełny bez aktualnej spowiedzi i Komunii św., byleby wzbudzili sobie akt skruchy i mieli postanowienie przystąpienia do tych sakramentów św., skoro tylko nadarzy się okazja (n. 11).

36. Niemi mogą zyskać odpusty przywiązane do publicznych modlitw, jeżeli razem z wiernymi modlącymi się w tym samym miejscu, wznoszą do Boga swą myśl i pobożne uczucia; a gdy chodzi o prywatne modlitwy, wystarczy że je rozważą myślnie i wyrażą znakami lub tylko przebiegną oczami (kan. 936).

III. Wykaz odpustów zupełnych

„Enchiridion indulgentiarum”, po przedstawieniu trzech nadań ogólnych odnoszących się do zyskiwania odpustów częściowych, wylicza 70 modlitw albo praktyk pobożnych, do których są obecnie przywiązane odpusty zupełne lub częściowe.

Jeżeli chodzi o odpusty zupełne, niektóre z nich można zyskać tylko w wyznaczonych dniach, niektóre nawet codziennie, oczywiście z zachowaniem zasady, że odpust zupełny można zyskać tylko raz na dzień.

Rozumie się, że należy przy odpustach zupełnych wypełnić zwykle 3 warunki, a dla zyskania niektórych, jeszcze warunki dodatkowe, co zostanie podkreślone na swoim miejscu.

Po dokładnym przeanalizowaniu zbioru widzimy, że odpusty zupełne są raczej przywiązane do znaczniejszych praktyk połączonych z modlitwami (15 razy).

Są jednak przypadki, że zazwyczaj do pobożnej praktyki lub modlitwy jest przywiązany odpust częściowy, a tylko w specjalnych okolicznościach lub z racji jakiegoś święta można zyskać odpust zupełny (znowu 15 razy). Ponieważ trzeba zachować przepisane warunki, wyliczone przy danej praktyce pobożnej albo modlitwie, przytoczę wszystkie przypadki ujęte w zbiorze odpustów.

1. Odpusty zupełne, które można zyskać codziennie

1) Za odprawienie adoracji N. Sakramentu przez pół godziny. Natomiast za nawiedzenie N. Sakramentu — odpust częściowy²¹.

²¹ *Enchiridion* s. 44. Ani sposób adoracji nie jest określony, ani nie ma warunku, by N. Sakrament był wystawiony dla adoracji.

2) Za pobożne czytanie Pisma św. przez pół godziny z należnym szacunkiem dla Słowa Bożego i traktowanie tej czynności jako czytanie duchowne.

Za każdorazowe czytanie Pisma św. pod tymi samymi warunkami, ale przez krótszy okres — odpust cząstkowy²².

3) Za odprawienie „Drogi Krzyżowej”²³.

Warunki: a) Odprawić trzeba to ćwiczenie w miejscu, gdzie jest prawnie założona „Droga Krzyżowa”, b) Trzeba rozmyślać Mękę P. Jezusa (nie ma konieczności, by treścią rozmyślenia były poszczególne stacje), c) Trzeba przechodzić od jednej do drugiej stacji. Jeżeli „Drogę Krzyżową” odprawia się publicznie i trudno wszystkim obecnym przechodzić od stacji do stacji, bez wywołania zamieszania, wystarczy gdy od stacji do stacji przechodzi przewodniczący temu ćwiczeniu a inni wierni pozostają na swoim miejscu²⁴.

Kto w ten sposób, z powodu słusznej przeszkody, np. choroby, podróży, zamknięcia kościoła itp. nie może odprawić „Drogi Krzyżowej” według wyżej podanych warunków, zyska odpust zupełny, jeżeli przynajmniej przez pół godziny odda się pobożnemu czytaniu albo rozważaniu Męki P. Jezusa.

4) Za odmówienie części Różańca (czyli 5 dziesiątków) w kościele, w publicznej kaplicy, w rodzinie, w społeczności zakonnej, w stowarzyszeniu pobożnym.

Inne warunki: a) trzeba odmówić 5 dziesiątków bez przerwy, b) do modlitwy ustnej trzeba dodać rozmyślanie tajemnic różańcowych, c) przy publicznym odmawianiu Różańca trzeba zapowiedzieć odmawiane tajemnice, według przyjętego zwyczaju w danej miejscowości; natomiast w prywatnym odmawianiu Różańca wystarczy, by z modlitwą ustną łączyć rozmyślanie danej tajemnicy²⁵.

2. Odpusty zupełne, które można zyskać w oznaczonych dniach

1) Za pobożne publiczne²⁶ odmówienie hymnu „Veni Creator” w dniu 1 stycznia i w uroczystość Zesłania Ducha Św.

²² *Enchiridion* s. 64.

²³ *Enchir.* s. 68—69.

²⁴ Nie ma obowiązku powstawania i klękania przy każdej stacji.

²⁵ *Enchiridion* s. 62—63.

²⁶ *Enchir.* s. 26. W tekście łacińskim użyty termin „publice”, bez bliższego określenia, a więc w czasie jakiegoś nabożeństwa, zebrania itp.

Odpust częstkowy — za pobożne odmówienie tego hymnu.

2) Za pobożne odmówienie po przyjęciu Komunii św. modlitwy „En ego”, przed obrazem (wizerunkiem) P. Jezusa Urzyżowanego w każdy piątek Wielkiego Postu (tempore Quadr. et Passionis).

Za odmówienie tejże modlitwy, w podobnych warunkach, w inne dni roku — odpust częstkowy ²⁷.

3) Za pobożne uroczyste ²⁸ odmówienie „Tantum ergo” itd. (Przed tak wielkim Sakramentem...) z wezwaniem i modlitwą w Wielki Czwartek i w uroczystość Bożego Ciała.

Za pobożne odmówienie powyższego hymnu z wezwaniem i modlitwą, w innych okolicznościach — odpust częstkowy.

4) Za pobożny udział i ucałowanie Krzyża w czasie uroczystej adoracji krzyża podczas liturgii w Wielki Piątek ²⁹.

5) Za odnowienie w jakiegokolwiek używanej formule przyrzeczeń chrztu św.: a) w czasie nabożeństwa odprawianego w wigilię Wielkanocy, b) w rocznicę swojego chrztu.

Natomiast odpust częstkowy — za odnowienie tychże przyrzeczeń, jak wyżej, w innym dniu ³⁰.

6) Za pobożne publiczne ³¹ odmówienie aktu wynagrodzenia „Jesu dulcissime” w uroczystość N. Serca P. Jezusa.

Za pobożne odmówienie tego aktu — odpust częstkowy.

7) Za pobożne używanie przedmiotów pobożności (krzyża, krzyżyka, różańca, szkaplerza, medalika) poświęconych przez papieża lub jakiegoś biskupa, oprócz odpustów częstkowych, może wierny zyskać odpust zupełny w uroczystość świętych Apostołów Piotra i Pawła, gdy nadto odmówi wyznanie wiary, w jakiegokolwiek zatwierdzonej formule ³².

8) Za pobożne publiczne ³³ odmówienie aktu oddania się rodzaju ludzkiego Jezusowi Chrystusowi („Jesu dulcissime, Redemptor humani generis”) w uroczystość Jezusa Chrystusa Króla.

Za pobożne odmówienie tego aktu — odpust częstkowy.

²⁷ *Enchir.* s. 52—53.

²⁸ *Enchir.* s. 66—67. Tekst łaciński używa wyrażenia „sollemniter recitetur”, więc chyba w kościele, może w czasie nabożeństwa, adoracji N. Sakramentu itp.

²⁹ *Enchir.* s. 59.

³⁰ *Enchir.* s. 72.

³¹ *Enchir.* s. 54—55. „Publiczne odmówienie” będzie zasadniczo w kościołach i kaplicach, zgodnie z dotychczasową praktyką, gdy celebrans odmawiał głośno ten akt. Ale może być także i w czasie innego zebrania wiernych, podczas procesji itp.

³² *Enchir.* s. 59 zgodnie z 17 normą konst. *Indulgentiarum doctrina*.

³³ *Enchir.* s. 56. Zob. nadto uwagę w przypisie 31.

9) Za pobożne nawiedzenie cmentarza i równoczesne pomodlenie się za zmarłych, chociażby tylko w myśli, w dniach od 1 do 8 listopada, zyskać można codziennie odpust zupełny, który można ofiarować jedynie za zmarłych.

Za nawiedzenie cmentarza, jak wyżej, w innych dniach roku — odpust cząstkowy, który można ofiarować tylko za zmarłych ³⁴.

10) Za pobożne nawiedzenie kościoła, albo kaplicy publicznej, lub półpublicznej (w odniesieniu jednak do tych, którzy prawnie z nich korzystają), w dniu Zadusznym ³⁵.

Odpust ten można zyskać tylko za zmarłych, a przy nawiedzeniu kościoła lub kaplicy trzeba odmówić Ojczy nasz i Wierzę.

Za zgodą Ordynariusza można ten odpust zyskać w niedzielę poprzedzającą dzień Zaduszny lub następną, albo w uroczystość Wszystkich Świętych.

11) Za publiczne ³⁶ odmówienie hymnu „Te Deum” na podziękowanie P. Bogu za łaski, w ostatni dzień roku.

Odpust cząstkowy — za odmówienie tego hymnu na podziękowanie P. Bogu za łaski.

12) Za przyjęcie pierwszej Komunii św., albo za udział w pobożnych ceremoniach pierwszej Komunii św. ³⁷.

13) Odpustu zupełnego może dostąpić kapłan, który uroczystie odprawia pierwszą Mszę św. i wierni, którzy uczestniczą w tej Mszy św. prymicyjnej ³⁸.

14) W dniu jubileuszu 25, 50 i 60-lecia święceń kapłańskich, może dostąpić odpustu zupełnego kapłan, gdy odnowi wobec Boga (coram Deo) postanowienie wiernego wypełniania obowiązków swego powołania.

Również i wierni mogą dostąpić odpustu zupełnego, gdy uczestniczą we Mszy św. celebrowanej z jakąś uroczystością przez jubilatę ³⁹.

15) Za udział, z pobudek religijnych, w uroczystym nabożeń-

³⁴ *Enchir.* s. 50.

³⁵ Nie jest powiedziane, że ma to być dnia 2 listopada, ale w dniu, w którym obchodzi się „dzień Zaduszny”, *Enchir.* s. 71. Zresztą całe sformułowanie zasad dla zyskania odpustu powyższego jest pewnym rozszerzeniem 15 normy konst. *Indulgentiarum doctrina*.

³⁶ *Enchir.* s. 67. W tekście łacińskim „si hymnus publice recitetur”, bez bliższego określenia, więc nie musi to być w kościele.

³⁷ *Enchir.* s. 61.

³⁸ *Enchir.* s. 61.

³⁹ *Enchir.* s. 63—64.

stwie eucharystycznym, odbywanym na zakończenie Kongresu Eucharystycznego⁴⁰.

16) Za odprawienie rekolekcji, przynajmniej przez trzy pełne dni⁴¹.

17) Za udział w uroczystym zakończeniu misji ludowych, o ile wierny wysłuchał w czasie tych misji kilka nauk⁴².

18) Jeżeli przyjmie się z pobożnym usposobieniem błogosławieństwo papieskie, którego udziela Ojciec św. „Urbi et Orbi”. Wystarczy przyjąć to błogosławieństwo przy pomocy radia, fizyczna obecność w miejscu udzielania błogosławieństwa przez Ojca św. nie jest konieczna dla zyskania odpustu⁴³.

19) Za pobożne nawiedzenie jednej z czterech bazylik większych w Rzymie:

a) w uroczystość Patrona bazyliki,

b) w każde święto de praecepto, zgodnie z kan. 1247 § 1.

c) raz w roku, w jakimś innym dniu obranym przez danego wiernego⁴⁴.

20) Za udział w nabożeństwie porannym lub wieczornym w kościele „stacyjnym” w Rzymie, w dni zaznaczone w mszale rzymskim⁴⁵.

21) Za udział w nabożeństwie odbywanym przez Wizytatora w kościele, kaplicy publicznej lub półpublicznej w czasie pasterskiej wizytacji⁴⁶. Odpust ten można zyskać tylko raz w czasie odbywającej się wizytacji pasterskiej.

22) Za pobożne nawiedzenie kościoła, w którym się odbywa synod diecezjalny.

Odpust ten można zyskać tylko raz w czasie trwania synodu⁴⁷.

23) Za nawiedzenie kościoła albo ołtarza w dniu konsekracji kościoła lub ołtarza⁴⁸.

24) Za nawiedzenie kościoła parafialnego⁴⁹:

⁴⁰ *Enchir.* s. 53.

⁴¹ *Enchir.* s. 54.

⁴² *Enchir.* s. 41.

⁴³ *Enchir.* s. 49.

⁴⁴ *Enchir.* s. 49.

⁴⁵ *Enchir.* s. 66.

⁴⁶ *Enchir.* s. 72. „Pastoralis visitatio” odbywa się zazwyczaj przez biskupa lub jego delegata — i chyba o takiej wizytacji mowa w tym nadaniu odpustu.

⁴⁷ *Enchir.* s. 66.

⁴⁸ *Enchir.* s. 71.

⁴⁹ *Enchir.* s. 70. Jest nieco rozszerzona 15 norma konst. *Indulgentiarum doctrina*.

- a) w dniu święta tytularnego,
- b) w dniu 2 sierpnia.

Obydwa odpusty można zyskać albo w dniach wyżej podanych, albo w innych oznaczonych przez Ordynariusza, ze względu na dobro wiernych.

Odpusty te można również zyskać w kościołach katedralnych albo konkatedralnych, chociażby nie były kościołami parafialnymi, jak również w kościołach jakoby parafialnych (quasiparociales).

Przy nawiedzeniu kościoła należy odmówić Ojcze nasz i Wierzę.

25) Za pobożne nawiedzenie kościoła lub kaplicy zakonnej w uroczystość Świętego Założyciela danego zakonu⁵⁰.

Przy nawiedzeniu kościoła lub kaplicy należy odmówić Ojcze nasz i Wierzę.

26) Jeżeli nie ma kapłana, który by chrześcijaninowi znajdującemu się u kresu życia udzielił sakramentów i odpustu zupełnego, o którym w kan. 468 § 2, Święta Matka Kościoł łaskawie mu udziela, o ile jest odpowiednio dysponowany, odpustu zupełnego, który uzyskuje w momencie śmierci, byleby za życia miał zwyczaj odmawiania jakichkolwiek modlitw. Do uzyskania tego odpustu chwalebną jest rzeczą posługiwanie się krzyżykiem lub krzyżem.

Warunek „byleby za życia miał zwyczaj itd.”, to znaczy że stale (habitualiter) odmawiał jakieś modlitwy w życiu, chociażby którego dnia je opuścił, uzupełnia — w opisanym wyżej przypadku — trzy zwykłe warunki konieczne dla uzyskania odpustu zupełnego.

Ten odpust zupełny w momencie śmierci może uzyskać wierny, chociażby tego dnia uzyskał już inny odpust zupełny⁵¹.

IV. Wykaz odpustów cząstkowych

1. Uwagi ogólne

Obecny zbiór (*Enchiridion*) znacznie zmniejszył liczbę praktyk pobożnych i modlitw, do których są przywiązane odpusty cząstkowe. W sumie jest 55 przypadków, z tego 40 w których można zyskać tylko odpusty cząstkowe i 15 w których zazwyczaj zyskuje się odpust cząstkowy, ale przy zachowaniu specjalnych wa-

⁵⁰ *Enchir.* s. 72. Nie określono, czy to ma być kaplica publiczna.

⁵¹ *Enchir.* s. 28, zgodnie z 18 normą konst. *Indulgentiarum doctrina*.

runków (okoliczności) można zyskać czasem odpust zupełny, o czym już wyżej była mowa.

Możliwość ograniczonego tylko korzystania z odpustów częściowych jest jednak tylko pozorna. Faktycznie nowy zbiór lepiej i głębiej ujął sprawę odpustów częściowych, podając trzy ogólne zasady, które w praktycznym zastosowaniu pozwalają każdemu katolikowi w obfitej mierze czerpać ze skarbcza odpustów.

a) Zasada pierwsza:

Wierny dostępuje odpustu częściowego, jeżeli w czasie spełniania swoich obowiązków i w trudach życia, wznosi myśl do Boga, z pokorną ufnością, dodając jakiś akt strzelisty, chociażby tylko w myśli.

Ta zasada pobudzi wiernych do wypełniania wskazania Chrystusa, że trzeba się zawsze modlić (por. Łuk. 18, 1). Ułatwi też wykonywanie obowiązków zawodowych i dopomoże do znoszenia trudów życiowych. Ma to wielkie znaczenie ascetyczne, gdyż rozwija i pogłębia cnotę miłości Boga i nadziei chrześcijańskiej. Również przyczyni się do częstszego praktykowania modlitwy i wzbudzania dobrej intencji.

„Akt strzelisty” — to krótkie wezwanie pomocy Bożej, odwołanie intencji, zwrócenie się o pomoc do Matki Najśw. albo Świętych itp. Praktyka katolicka zna wiele takich krótkich wezwań modlitewnych, umieszczonych w zbiorach modlitw.

Odmówienie aktu strzelistego odbywa się w praktyce razem ze wzniesieniem myśli do Boga z pokorną ufnością — a może być ten akt strzelisty również wyrażony tylko w myśli, bez zewnętrznego wypowiedzania słów.

b) Zasada druga:

Wierny dostępuje odpustu częściowego, jeżeli powodowany motywem wiary, przyjdzie z pomocą potrzebującym współbraciom, pomagając im osobiście albo ze swoich dóbr.

Są obdarzone odpustem częściowym wszelkie „uczynki miłosierne co do duszy i co do ciała”. Więc chodzi o wszelką pomoc potrzebującym⁵², wykonaną z pobudek wiary katolickiej, a nie wystarczy tylko naturalne współczucie, chęć uwolnienia się od natręctwa, pozyskania uznania itp.

Bliźni musi być w potrzebie, to znaczy potrzebuje pomocy ze strony innych osób⁵³.

⁵² Jest ogólne wyrażenie „fratrum necessitate laborantium”, więc ten potrzebujący nie musi być katolikiem.

⁵³ Wobec tego nie wszystkie dzieła miłosierdzia będą obdarzone od-

Pomagający katolik czyni to osobiście, przez swą własną czynność, albo pomaga ze swoich dóbr doczesnych.

Przywiązanie odpustu do uczynków miłosierdzia ma pobudzić wiernych do gorliwszego i częstszy praktykowania tych uczynków.

c) Zasada trzecia:

Wierny dostępuje odpustu częściowego, gdy w intencji umartwienia się, odmówi sobie czegoś godziwego a sobie przyjemnego.

Ta zasada ma zachęcić do praktykowania dobrowolnych umartwień, tak ważnych dla opanowania siebie i rozbudzenia większej miłości Bożej.

Warunkiem zyskania tego odpustu, to odmówienie sobie, w duchu umartwienia się czegoś, co jest dla danej osoby przyjemne, a co samo w sobie jest godziwe, albo przynajmniej obojętne pod względem moralnym.

Musi być intencja u katolika, to znaczy chęć praktykowania chrześcijańskiego umartwienia.

2. Niektóre modlitwy i praktyki pobożne

Nie ma potrzeby, aby tutaj wyliczać tych 40 praktyk pobożnych i modlitw, do których jest przywiązany odpust częściowy. Wspomnę tylko o niektórych, częściej u nas używanych, a pełny ich wykaz podadzą modlitewniki lub mszaliki.

Oto niektóre praktyki pobożne obdarzone odpustami częściowymi:

- wzbudzenie sobie aktów wiary, nadziei i miłości.
- przyjęcie Komunii św. duchownej.
- uczenie się, albo nauczanie katechizmu (katechizacja); odpust jest dla nauczającego i dla uczących się.
- uczestniczenie w nowennie odprawianej publicznie przed uroczystościami Bożego Narodzenia, Zesłania Ducha Św., Niepokalanego Poczęcia N. Maryi P.
- odprawienie rozmyślenia.
- odprawienie skupienia miesięcznego (rekolekcji miesięcznych).
- przeżegnanie się z wymówieniem słów „W imię Ojca i Syna i Ducha św. Amen”.

Wyliczę też kilka modlitw bardziej znanych, do których pobożnego odmawiania przywiązane są odpusty częściowe:

pustem, ale tylko te, które wykonuje się wobec konkretnych osób potrzebujących pomocy.

- Actiones nostras...
- Agimus tibi gratias...
- Anioł Pański (3 wezwania, 3 Zdrowaś, wezwanie i modlitwa).
W czasie wielkanocnym: Regina caeli...
- Anima Christi...
- Wierzę w Boga... (skład Apostolski).
- Psalm 129 „De profundis”.
- Litanie zatwierdzone dla całego Kościoła (obecnie 6).
- Memorare (Pomnij...).
- O sacrum convivium...
- Requiem aeternam... (Wieczny odpoczynek...).
- Salve Regina...
- Sub tuum praesidium... (Pod Twoją obronę...).
- Veni, Sancte Spiritus...

ARGUMENTUM

Auctor de nuper edita collectione sub tit. „Enchiridion indulgentiarum” tractat. Eius valorem iuridicam describit atque „Normae de indulgentiis” in collectione traditae brevi commentario ornat. Postea concessionibus indulgentiarum allegat, dividens tractationem in concessionibus indulgentiarum plenariarum et partialium. Ubi opus erat explicationes opportunas Auctor adiunxit. Hoc modo lector tum valorem tum utilitatem novae collectionis indulgentiarum profundius cognosci potest.